

VARVAREN

2021 Nr 1

Vieille Montagnebåtarna.

Många minns säkert de små gråmalade båtarna med en bred svart rand som hette Vieille Montagne II, III och IV och i folkmun kallades för "Villobåtarna". Skorstenen var svart med ett blått band och i bandet stod bokstäverna VM. Båtarnas namn, Vieille Montagne, kom från namnet på det belgiska bolag som 1857 köpte gruvor i samhället Zinkgruvan i Närke. De ägde och drev sedan dessa till år 1995 och fortfarande bryts bly-, zink- och kopparmalm i gruvan som numera är Sveriges sydligaste underjordsgruva. Från början hyrdes skutor in för att frakta malmslignen från Åmmeberg vid Vättern via Göta kanal till Göteborg, men sedan köpte man egna fartyg. Vieille Montagnebåtarna trafikerade troget älven fram till mitten av 1960-talet. I Göteborg lagrades malmen och lastades om på större fartyg för transport till Belgien. Så småningom började man skeppa ut malmen med större fartyg via hamnen i Otterbäcken vid Väneren. Därmed försvann "Villobåtarna" från älven och fartygen såldes, men Vieille Montagne III fortsatte att gå mellan Vättern och Otterbäcken i omkring tio år till med ny ägare. Så småningom ändrades förutsättningarna eftersom Göta kanal bara var öppen under sommarmånaderna. Då övergick man helt till lastbilstranporter till Otterbäcken för vidaretransport med fartyg.

Det första egna fartyget Vieille Montagne, från 1877 Vieille Montagne No 1, byggdes på Motala Werkstad år 1865. Hon kunde lasta drygt 200 ton malm och gjorde över 4 600 resor mellan Åmmeberg och Göteborg, men i december 1926 lades hon upp på Lödöse Varf och efter drygt ett år såldes hon till Marstrand och fick namnet Sigrid.

No 2, senare Vieille Montagne II, byggdes 1876 på Motala Werkstad. Hon var 30,3 m lång och 6,6 m bredd och dödvikten var cirka 215 ton. Hon gick på den här traden i över 80 år och såldes hösten 1963 till Finland. Hon sjönk i Karibien 1995.

Motala Werkstad byggde år 1916 Vieille Montagne III som var något större och hade dödvikten 260 ton. Hon såldes i mars 1967 till Arne Olausson i Mellerud och fick namnet Arnö och fortsatte att gå med malm till Otterbäcken i flera år. Efter några ägarbyten, byggdes hon om till passagerarfartyg och förlängdes på Falkenbergs varv 1989-1990. Hon heter numera Riddarholmen och hör hemma i Stockholm där hon gör kryssningar.

Vieille Montagne IV byggdes på Thorskog 1921. Det var ett spekulationsbygge, som fick namnet Ester. Hon registrerades inte förrän 1926 när gruvbolaget köpte henne av Eskil Larssons sterbhus. Hon togs till Lödöse Varf, som gjorde en ombyggnad innan hon sattes i trafik. Hon såldes vintern 1967. Efter flera ägarbyten hamnade hon i Stockholm och används numera som konferens- och festlokal vid Södra Mälarstrand.

"Villobåtarna" sågs ju ofta på älven. Varje fartyg gjorde omkring 70 resor per säsong under väldigt många år, trots det klarade de sig bra från incidenter, men den 9 december 1930 inträffade en mycket allvarlig olycka när Vieille Montagne III var på väg till Göteborg. Elfsborgs Läns Tidning skrev torsdagen den 11 december 1930 så här:

Vieille Montagne III sänkt vid Göta.

Några minuter före kl. 8 på tisdagskvällen inträffade en fartygskollision på Göta älv vid Göta, söder om Lilla Edet. Åmmebergsångaren Vieille Montagne III påseglades av ångaren Kressman från Hamburg och gick under loppet av ett par minuter till botten. Vieille Montagnes besättning, som delvis var under däck vid tillfället, lyckades komma undan med livet.

Förloppet var dock så snabbt, att man ej hade tillfälle ens att sätta den på kommandobryggan stående livbåten i vattnet. Man hade en liten julle placerad på lastluckorna och den blev besättningens räddning. Kollisionen orsakade en så våldsam smäll, att den hördes vida omkring och alarmerade befolkningen.

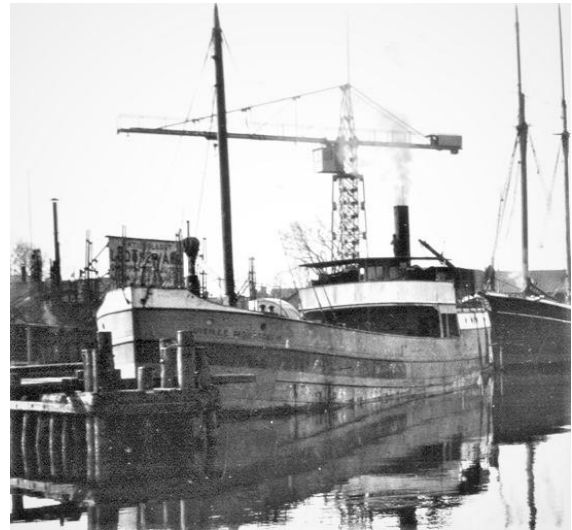
Omedelbart efter smällen började en ångbåtspipa att blåsa utan uppehåll därute i mörkret på älven och man förstod att fara var å färde. Befolkningen skyndade sig ner till älvstranden för att om möjligt komma de nödställda till hjälp. Men detta var ej så lätt. Just i dagarna hade man allmänt dragit upp sina båtar på stranden för vintern. Emellertid samlade sig några stycken kring ett par båtar och lyckades hastigt nog få dem i vattnet, varpå man rodde ut de hjälpbehövande till mötes.

Man mötte den lilla jullen, som hade nio män och två fruntimmer ombord och var nedlastad nästan till relingen. En del av de skeppsbrutna fördes över till de mötande båtarna, och alla kommo utan vidare miss-öde i land. Man erfor nu att det var Vieille Montagne som blivit påseglad.

Under tiden hade befolkningen på stranden sett ångarens lanterner försvinna i vattnet, den ena efter den andra. Kort förut hördes en dämpad knall. Man förmodade att den utmärkte det ögonblick, då vattnet nådde ångarens pannor och möjligen kom dem att explodera. På grund av becmörkret på älven kunde inga detaljer från förlisningen iakttas.

De räddade fördes först till en handlande i Göta, varifrån de lyckligtvis ej hade långt till hotellet i Lilla Edet. De voro i största behov av värme och torra kläder. Kaptenen och maskinisten, vilka höll på att gå till sängs när olyckan inträffade, hade blott på sig några få plagg, vilka icke kunde utestänga kylan, och även flera av de andra voro tunnklädda.

Båda befälhavarna å ångarna ge varandra skulden. Styrmannen å Vieille Montagne säger: Kressman höll rakt på oss och svarade ej på vår signal. Vi hade redan förut saktat farten. Det föreföll som om den mötande ångaren skulle komma med stark fart. Innan vi visste ordet av, var han alldeles inpå oss och rände

Vieille Montagne III vid Lödöse Varf år 1931

stävsn med så våldsamt kraft mot vår babordssida, att bryggan fullständigt trycktes ihop. Hade jag ej i sista ögonblicket sprungit över till styrbordssidan skulle jag säkert ha krossats.

Ögonblicket efter kollisionen skildes de båda fartygen åt igen, fortsatte styrmannen sin berättelse, och den andre for vidare uppför älven utan att ta hänsyn till att vi blivit rammade. Vid sammanstötningen måtte ledningen till vår ångvissla ha blivit skadad, ty pipan blåste i ett sträck ända tills Vieille Montagnes pannor kommo under vatten. Alla ombord blevo naturligtvis purrade av den våldsamma stöten och störtade upp på däck. Vår båt sjönk med stor hastighet, och det var ej tid att tänka på, att få den vanliga livbåten i vattnet. Vi måste nöja oss med att i all hast få ner jullen och packa oss i den allesammans. Först en stund efter räddningen fingo vi veta att den påseglade ångaren var tysken Kressman. Denne hade då hunnit upp till Lilla Edet och där lämnat en första berättelse.

Den älvlots, som lotsat Kressman upp från Göteborg hade en från Vieille Montagnes styrmans framställning fullständigt avvikande skildring. Han berättade, att man från Kressmans kommandobrygga, där han själv uppehållit sig, sett en mötande ångares gröna sidolanterna lysa mot sig i mörkret. Detta måste tyda på, att den kommande båten gick utefter älvens östra sida, alltså på sin egen babordssida. Ty eljest skulle det gröna skenet icke ha kunnat ses från Kressmans brygga. Snart ändrade dock den kommande sin kosa och styrde över älven i syfte, tydligen, att komma över på sin styrbordssida. Detta lyckades dock ej. Strömmen kom som oberäknelig faktor och grep ångaren, som kom på tvären ner mot Kressman och drev rakt på tyskens stäv, vilken träffade den andre midskepps.

Vieille Montagne III var en relativt liten lastbåt om 97 tons dräktighet. Den hade i Åmmeberg lastat in 262 ton zinkmalm, varmed den nu var på väg till Göteborg. Kressman av Hamburg är en större båt, mätande cirka 600 à 700 ton.

Så långt tidningsartikeln. Vieille Montagne III bärgades av Göteborgs bogserings och bärgnings AB i början av januari 1931, till en kostnad av 40 000 kr, och togs till Göteborg där lasten lossades. Sedan bogserades hon till Lödöse Varf. Kostnaden för reparationen blev cirka 27 000 kr, varav 20 000 kr gick till Lödöse Varf och 7 000 kr till Motala Werkstad. I maj 1931 sattes hon i trafik igen.

Stig Bratt

Kommande aktivitet.

Resa på Göta älv med ångaren Bohuslän lördagen den 28 augusti.

Stig Bratt

Varfs- och Sjöfartshistoriska Föreningen i Göta älvdalen

Långgatan 9, 463 71 Lödöse

E-post: [info@ varfshistoriska.se](mailto:info@varfshistoriska.se)

Styrelsen:

Bert Kopp 0303-33 60 85, Jan-Erik Nordström 0520-66 04 71,

Stig Bratt 0520-751 22, Åke Karlsson 072-23 31 159,

Erik Kolthoff 073-42 57 546, Urban Pettersson 0520- 66 03 69,

Björn Sörgaard 031-32 27 436.